

Автор - учитель української мови
й літератури Славутицького ліцею
Бондаренко Людмила Вікторівна

Тема. *Синонімічність СПР з підрядними означальними і простих речень з дієприкметниковим і дієприслівниковим зворотами.
Заміна СПР з підрядним означальним простим ускладненим реченням.*

Мета:

- сформувати вміння замінювати складнопідрядні речення з підрядними означальними на прості ускладнені речення;
- систематизувати знання учнів про СПР з підрядною означальною;
- розвивати логічне й образне мислення учнів, формувати комунікативну компетентність;
- сприяти вихованню старанного ставлення до навчання

Тип уроку: урок формування вмінь і навичок.

Обладнання: картки з роздрукованими завданнями

Очікувані результати:

Учні:

- замінюють СПР з підрядними означальними на прості речення, ускладнені відокремленими членами речення;
- правильно вживають СПР у мовленні;
- складають висловлювання в усній і письмовій формах, використовуючи в них виражальні можливості СПР.

Перебіг уроку

*Не кажи – не вмію, а кажи – навчуся
Народна творчість*

I. Організаційна частина

II. Хвилинка орфографії. Підготовка до ДПА

Словниковий диктант

Якісний, контрастний, морквяний, дит'ясла, менший, чотирма, сторіч, сузір'я Великий Віз, вулиця Ярославів Вал, День прикордонника, не поспішаючи, нехтуючи, на диво, хтозна-де, як-не-як, рік у рік, вивчив-таки, народнопісенний, спідлоба, якнайкраще, пів-Чернігова, над'яр'я, не сказане вчасно слово, неопале листя.

III. Актуалізація опорних знань учнів

- До яких частин мови відносимо слова «сказане», «неопале»?
- Визначте стан цих дієприкметників (сказане – пасивного стану, не опале – активного).

- Давайте складемо речення «Листопад», бажано просте, ускладнене відокремленим членом. (*Негода шматувала листя, не опале з дерев.*)
- Давайте це просте речення перетворимо на складне (*Негода шматувала листя, що не опало з дерев.*)

IV. Оголошення теми та очікуваних навчальних результатів. Мотивація навчальної діяльності, формування навчальних інтересів учнів, потреби в знаннях

Речення - це зоряний разок
Слів-намистин, що світяться алмазно,
Висяюють опукло і виразно.
Найкращі нам разки найкращих слів
Низати в речення сам Бог велів (Д.Білоус).

Ми продовжуємо працювати над темою «Складнопідрядне речення». Сьогодні на уроці ми будемо вести спостереження за тим, наскільки можливою є заміна простого ускладненого речення на складне і навпаки. Ми навчимося робити таку заміну. Для чого це потрібно? (*щоб мовлення було багатим, різноманітним, яскравим*)

Отже, складні речення ми будемо пробувати замінити простими, а прості – складними, щоб зрозуміти, які речення і коли доцільніше використовувати.

V. Формування вмінь і навичок учнів

Завдання 1. Колективна робота на дошці.

1. Ростуть міста, яких не бачив світ (М. Рильський). 2. Народ, що вільним став, ніхто не зломить (В. Сосюра). 3. Небо, яке засіяли зорі, чудово заблищало (І. Нечуй-Левицький). 4. Як радію за ту я людину, що загублену радість знайшла (В. Сосюра).

— Як робиться заміна? (*Сполучне слово випускається, дієслово замінюється дієприкметником того самого часу і виду, дієприкметник узгоджується в роді, числі і відмінку із словом, до якого відноситься підрядне означальне речення.*)

— Коли можлива така заміна? (*Якщо сполучні слова який, що стоять у називному або знахідному відмінку без прийменника, і якщо від дієслова-присудка може бути утворений дієприкметник.*)

Завдання 2. Робота в парах. Переклад речень українською мовою.

1. Поражают мудростью и красотой пословицы и поговорки, созданные народом. 2. На картине изображены дети, бегущие от грозы. 3. Солнце, вставшее над рекой, ярко осветило все вокруг. 4. Режиссер внимательней рассматривал кадры, снятые прошлым летом.

Завдання 3. Фронтальна робота. Заміна речень, ускладнених відокремленими обставинами, на СПР.

1. Під'їхавши під браму, гості почали припровадити стабілю цвяхи. 2. Полковник Шрам, стоячи за деревом, дививсь на їх обох. 3. І дістав мальовану тацю, срібломковану. 4. Другого дня, на заході сонця, зблизились наші подорожні до Гвинтовчиного хутора, що стояв трохи збоку від Ніженя... 5. Горопаху Кирила Тура зв'язали вірьовками та й повели до стовпа, що стояв недалеко. 6. Усякий братчик, ідучи мимо, зупиниться коло стовпа, візьме кий, ударить раз по спині...

- З якого твору ці речення? Про що в ньому йдеться?
- Зробіть синтаксичний розбір останнього речення.

Завдання 4. Творча робота. Створення власного висловлювання з використанням різних видів речень.

- Чи чули ви про такі свята, як День придумування секретів, День знайомства з новим чаєм, День підкорення вершин. Не чули? А День «святящихся окошек»? Як це буде українською? А День «поющих звезд»? Знаєте, яке свято сьогодні? День аромату свіжого хліба. Пропоную вам написати невелике висловлювання про хліб за поданим початком.

Сьогодні – День аромату свіжого хліба. Цікаво, хто придумав таке свято? Мабуть, людина, в якої до хліба особливе ставлення. Недаремно кажуть у народі, що хліб – усьому голова...

VI. Домашнє завдання. Закінчити творчу роботу, дослідити, скільки в ній яких речень, або виконати вправу 112.

VII. Підсумок уроку

Завдання 1. Зробіть, де це можливо, заміну складних речень на прості.

1. Ростуть міста, яких не бачив світ (М. Рильський).
2. Народ, що вільним став, ніхто не зломить (В. Сосюра).
3. Небо, яке засіяли зорі, чудово заблищало (І. Нечуй-Левицький).
4. Як радію за ту я людину, що загублену радість знайшла (В. Сосюра).

Завдання 2. Перекладіть речення українською мовою.

1. Поражают мудростью и красотой пословицы и поговорки, созданные народом.
2. На картине изображены дети, бегущие от грозы.
3. Солнце, вставшее над рекой, ярко осветило все вокруг.
4. Режиссер внимательней рассматривал кадры, снятые прошлым летом.

Завдання 3. Замініть, де це можливо, прості речення на складні.

1. Під'їхавши під браму, гості почали грюкати шаблею у цвяхи.
2. Полковник Шрам, стоячи за деревом, дививсь на їх обох.
3. І дістав мальовану тацю, сріблом ковану.
4. Другого дня, на заході сонця, зблизились наші подорожні до Гвинтовчиного хутора, що стояв трохи збоку від Ніженя...
5. Горопаху Кирила Тура зв'язали вірьовками та й повели до стовпа, що стояв недалеко.
6. Усякий братчик, ідучи мимо, зупиниться коло стовпа, візьме кий, ударить раз по спині...

Завдання 4. Напишіть невелике висловлювання за поданим початком, використовуючи різні види речень.

Сьогодні – День аромату свіжого хліба. Цікаво, хто придумав таке свято? Мабуть, людина, в якій до хліба особливе ставлення. Недаремно кажуть у народі, що хліб – усьому голова...

Практична робота

Завдання 1. Зробіть, де це можливо, заміну складних речень на прості.

2. Ростуть міста, яких не бачив світ (М. Рильський).
2. Народ, що вільним став, ніхто не зломить (В. Сосюра).
3. Небо, яке засіяли зорі, чудово заблищало (І. Нечуй-Левицький).
4. Як радію за ту я людину, що загублену радість знайшла (В. Сосюра).

Завдання 2. Перекладіть речення українською мовою.

1. Поражают мудростью и красотой пословицы и поговорки, созданные народом.
2. На картине изображены дети, бегущие от грозы.
3. Солнце, вставшее над рекой, ярко осветило все вокруг.
4. Режиссер внимательней рассматривал кадры, снятые прошлым летом.

Завдання 3. Замініть, де це можливо, прості речення на складні.

1. Під'їхавши під браму, гості почали грюкати шаблею у цвяхи.
2. Полковник Шрам, стоячи за деревом, дививсь на їх обох.
3. І дістав мальовану тацю, сріблом ковану.
4. Другого дня, на заході сонця, зблизились наші подорожні до Гвинтовчиного хутора, що стояв трохи збоку від Ніженя...
5. Горопаху Кирила Тура зв'язали вірьовками та й повели до стовпа, що стояв недалеко.
6. Усякий братчик, ідучи мимо, зупиниться коло стовпа, візьме кий, ударить раз по спині...

Завдання 4. Напишіть невелике висловлювання за поданим початком, використовуючи різні види речень.

Сьогодні – День аромату свіжого хліба. Цікаво, хто придумав таке свято? Мабуть, людина, в якій до хліба особливе ставлення. Недаремно кажуть у народі, що хліб – усьому голова...